

Теми: Усиновлення. Опіка та піклування над дітьми. Патронат над дітьми.

План:

1. Усиновлення.
2. Опіка та піклування над дітьми.
3. Патронат над дітьми.

Рекомендовані нормативно-правові акти та література:

Конституція України від 28.06.1996 р. (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25.01.1996 р. (Конвенцію ратифіковано із заявою Законом №69-V від 03.08.2006 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.

Конвенція про права дитини : Конвенція від 20.11.1989 р. (дата набуття чинності для України 27.09.1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

<https://www.unicef.org/ukraine/media/2596/file/Convention%20in%20Ukrainian.pdf>

Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III (із змінами). (Глави 6-10). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2947-14#Text>.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text>.

Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. (із змінами) № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.

Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>.

Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. (із змінами) № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>.

Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 565 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF#Text>.

Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 р. (із змінами) № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Переліку захворювань, розладів або станів, за наявності яких особи не можуть усиновити або взяти дитину під опіку / піклування, створити прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, надавати послугу

патронату над дитиною або здійснювати наставництво та проживати із влаштованою дитиною на спільній житловій площі : Наказ МОЗ України від 24.12.2025 № 1949. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-26#n8>.

Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 р. № 905 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.12.2011 р. № 973. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0352-12#Text>.

Про затвердження Порядку вибуття дітей із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й соціального захисту дітей, до сімейних форм виховання : Наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України, Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2007 р. № 302/80/49 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0186-07#Text>.

Про затвердження Правил опіки та піклування : Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99#Text>.

Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ : Наказ Мінсоцполітики України від 17.11.2011 р. № 445 (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1406-11#Text>.

Щодо отримання згоди органів опіки та піклування : Лист Міністерства юстиції України від 25.07.2006 р. № 19-50-556. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-556323-06>.

Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремого положення частини другої статті 211 Сімейного кодексу України (справа про різницю у віці між усиновлювачем та дитиною) № 3-рп/2009 від 03.02.2009 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-09#Text>.

1. Усиновлення

СК України передбачає такі **форми передання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, на виховання:**

- усиновлення;
- встановлення опіки (піклування);
- патронат;
- прийомна сім'я;
- дитячий будинок сімейного типу.

Усиновлення – це прийняття усиновлювачем дитини у сім'ю на правах сина (дочки).

Усиновленою може бути **особа віком від двох місяців і до досягнення нею повноліття** (тобто за термінологією СК України – дитина), а у виняткових випадках і **повнолітня особа**. За загальним правилом, рідних братів та сестер при усиновленні **роз'єднувати не можна**. Внаслідок усиновлення встановлюються правовідносини, які повністю **прирівнюються до батьківських**, а правовідносини з рідними батьками припиняються.

Вимоги до особи усиновлювача:

– має бути особа, що **старша за дитину**, яку вона бажає усиновити, **не менш як на п'ятнадцять років**;

– має бути дієздатна особа;

У разі усиновлення **повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років**.

Усиновлювачами **не можуть бути особи однієї статі**. Особи, які **не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину**. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може ухвалити рішення про усиновлення ними дитини. Якщо дитина має лише матір, вона не може бути усиновлена чоловіком, з яким її мати не перебуває у шлюбі. Якщо дитина має лише батька, вона не може бути усиновлена жінкою, з якою він не перебуває у шлюбі. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може ухвалити рішення про усиновлення ними дитини. Якщо дитина має лише матір або лише батька, які у зв'язку з усиновленням втрачають правовий зв'язок з нею, усиновлювачем дитини може бути один чоловік або одна жінка. **Кількість дітей, яку може усиновити один усиновлювач, не обмежується**.

Не можуть бути усиновлювачами особи, які:

- 1) обмежені у дієздатності;
- 2) визнані недієздатними;
- 3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- 5) перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- 8) страждають на хвороби, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. Перелік захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем, встановлено Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008 р. № 479. Це такі хвороби, як: туберкульоз в активній фазі будь-якої локалізації, лепра (хвороба Гансена), органічні, включаючи симптоматичні, психічні розлади, шизофренія, шизотипові та маячні розлади,

розлади настрою (афективні), невротичні, пов'язані із стресом і соматоформні розлади, поведінкові синдроми, пов'язані з фізіологічними розладами та фізичними факторами, розлади особистості і поведінки у дорослих, розумова відсталість, розлади, пов'язані з психологічним розвитком, розлади психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин (крім розладів внаслідок вживання кофеїну), епізодичні та пароксизмальні розлади (з фармакорезистентністю), хвороба Альцгеймера, онкологічні захворювання четвертої стадії;

9) є іноземцями та не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;

10) були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені ст.ст. 148 (підміна дитини), 150 (експлуатація дітей), 150-1 (використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом), 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей), 167 (зловживання опікунськими правами), 169 (незаконні дії щодо усиновлення, удочеріння), 181 (посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів), 187 (розбій), 324 (схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів), 442 (геноцид) Кримінального кодексу України (далі – КК України), або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів. Питання, пов'язані із погашенням судимості, регулюють ст.ст. 89-90 КК України. Визнання особи такою, що не має судимість, пов'язується із: а) звільненням від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України), за умови невчинення протягом іспитового строку (може коливатись від одного до трьох років) нового злочину і з некасуванням протягом цього ж строку рішення суду про звільнення від відбування покарання з випробуванням; б) звільненням від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років (ст. 79 КК України) за умови невчинення протягом іспитового строку (у межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку) нового злочину; неприйняття після закінчення цього строку рішення про направлення для відбування покарання, призначеного вироком суду; покладення на засуджену жінку та, відповідно, виконання нею обов'язків періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації, повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання, а також можливості покладення й інших обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 76 КК України); в) відбуттям покарання у вигляді службового обмеження для військовослужбовців, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, достроковим звільненням від цих покарань, відбуттям покарання на гауптвахті замість арешту; г) невчиненням протягом року з дня відбуття покарання нового злочину особами, засудженими до основного

покарання у вигляді штрафу (не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), позбавлення права обіймати певні посади, займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, арешту; г) невчиненням протягом двох років з дня відбуття покарання нового злочину особами, засудженими до обмеження волі, а за злочин невеликої тяжкості – до позбавлення волі; д) невчиненням протягом трьох років з дня відбуття покарання нового злочину особами, засудженими до позбавлення волі, основного покарання у вигляді штрафу за злочин середньої тяжкості; е) невчиненням протягом шести років з дня відбуття покарання нового злочину особами, засудженими до позбавлення волі або основного покарання у вигляді штрафу за тяжкий злочин; є) невчиненням протягом восьми років з дня відбуття покарання нового злочину особами, засудженими до позбавлення волі або основного покарання у вигляді штрафу за особливо тяжкий злочин. При цьому мають враховуватись положення ст. 90 КК України щодо особливостей обчислення строків погашення судимості стосовно кожної з перелічених вище обставин.

Питання зняття судимості регулюються ст. 91 КК України і пов'язуються з можливістю зменшення вказаних вище строків щодо погашення судимості (за умови закінчення не менш як половини строку погашення судимості), зважаючи на зразкову поведінку і сумлінне ставлення до праці особи після відбуття нею покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі (крім випадків засудження за умисні тяжкі, особливо тяжкі та корупційні злочини);

11) за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;

12) є особами без громадянства;

13) перебувають у шлюбі з особою, яка: позбавлена батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; була усиновлювачем (опікуном, піклувальником, прийомним батьком, матір'ю, батьком-вихователем) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з її вини; перебуває на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами; страждає на хвороби, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я; була засуджена за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені ст.ст. 148 (підміна дитини), 150 (експлуатація дітей), 150-1 (використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом), 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей), 167 (зловживання опікунськими правами), 169 (незаконні дії щодо усиновлення, удочеріння), 181 (посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів), 187 (розбій), 324 (схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів), 442 (геноцид) КК України, або мають непогашену чи

не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів).

Крім зазначених осіб не можуть бути усиновлювачами інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Переважне право стати усиновлювачем має громадянин України, в сім'ї якого дитина уже виховується певний час, який є родичем цієї дитини, чоловіком (дружиною) матері (батька) дитини, усиновляє кількох братів, сестер. Достатньою є наявність хоча б однієї з цих обставин. **Подружжю надається перевага перед одинокими особами** (оскільки бажаним є виховання дитини у повноцінній сім'ї).

До умов усиновлення належить вимога щодо згоди на усиновлення певних осіб.

Згода на усиновлення:

– письмова, нотаріально засвідчена згода батьків дитини (вона не потрібна, якщо батьки дитини невідомі, визнані безвісно відсутніми, недієздатними, позбавлені батьківських прав, не проживають з дитиною, більш ніж шість місяців не піклуються про неї);

– згода дитини (якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити (згода не потрібна, якщо за віком чи станом здоров'я дитина не усвідомлює факту усиновлення або якщо дитина проживає в родині усиновителів і вважає їх своїми батьками). Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я;

– письмова, нотаріально посвідчена згода чоловіка або дружини усиновителя. Усиновлення дитини може бути проведене без згоди другого з подружжя, якщо він визнаний безвісно відсутнім, недієздатним, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення;

– письмова згода опікуна чи піклувальника дитини, а за відсутності такої згоди – згода органу опіки і піклування;

– письмова згода установи охорони здоров'я або навчального закладу (якщо дитина там перебуває).

Підсумовуючи слід зазначити, що **розгляд справи про усиновлення відбувається в судовому порядку**. З набранням чинності рішення суду усиновлення вважається здійсненим. На підставі рішення суду про усиновлення в актовий запис про народження дитини або повнолітньої особи, складений органами державної реєстрації актів цивільного стану України, орган державної реєстрації актів цивільного стану вносить відповідні зміни і **видає нове Свідоцтво про народження** з урахуванням цих змін.

2. Опіка та піклування над дітьми

Над дітьми, які залишились без батьківського піклування, органом опіки та піклування або судом може бути встановлена опіка чи піклування. **Опіка встановлюється** над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, **піклування встановлюється** над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Правовідносини, що виникають між опікуном (піклувальником) і підопічним, частково прирівнюються до батьківських, насамперед, щодо виховання дитини і представництва її інтересів.

Опікуном чи піклувальником може бути повнолітня дієздатна особа, яка має здібності та бажання до виховання дітей, не зловживає спиртними напоями, наркотичними засобами, не позбавлена батьківських прав, інтереси якої не суперечать інтересам дитини.

Функції опікуна чи піклувальника виконує заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад. Опікун (піклувальник) повинен дбати про належний рівень виховання дитини, її психічний, фізичний, духовний розвиток, здоров'я. Дитина, як правило, проживає у сім'ї опікуна (піклувальника), якщо не має власного житла. Якщо спілкування дитини з її родичами не суперечить її інтересам, опікун (піклувальник) не повинен цьому перешкоджати. Свої обов'язки він виконує безоплатно.

Дитина, над якою встановлено опіку або піклування, **має право** (ст. 247 СК України):

- 1) на проживання в сім'ї опікуна або піклувальника, на піклування з його боку;
- 2) на забезпечення їй умов для всебічного розвитку, освіти, виховання і на повагу до її людської гідності;
- 3) на збереження права користування житлом, у якому вона проживала до встановлення опіки або піклування. У разі відсутності житла така дитина має право на його отримання відповідно до закону;
- 4) на захист від зловживань з боку опікуна або піклувальника.

Встановлення опіки та піклування не припиняє права дитини на отримання пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника та інших соціальних виплат, призначених дитині відповідно до законів України, а також права власності дитини на ці виплати.

Дитина-сирота і дитина, позбавлена батьківського піклування, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, прийомній сім'ї, має право (ст. 248 СК України):

- 1) на всебічний розвиток, виховання, освіти, повагу до її людської гідності;
- 2) на збереження права користування житлом, у якому вона раніше проживала. У разі відсутності житла така дитина має право на його отримання відповідно до закону;
- 3) на пільги, встановлені законом, при працевлаштуванні після закінчення строку перебування у зазначеному закладі;
- 4) на безоплатну правову допомогу в порядку, встановленому законом, що регулює надання безоплатної правової допомоги.

Права та обов'язки опікуна, піклувальника щодо дитини (ст. 249 СК України). Опікун, піклувальник **зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти.**

Опікун, піклувальник має право:

- 1) самостійно визначати способи виховання дитини з урахуванням думки дитини та рекомендацій органу опіки та піклування;
- 2) вимагати повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду.

Опікун, піклувальник **не має права** перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, за винятком випадків, коли таке спілкування суперечить інтересам дитини.

Орган опіки та піклування контролює умови утримання, виховання, навчання дитини, над якою встановлено опіку або піклування. У разі встановлення опіки чи піклування над дитиною, влаштування дитини до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, закладів інституційного догляду та виховання або прийняття рішення про визнання дитини такою, що перебуває у складних життєвих обставинах, орган опіки та піклування надсилає до органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за місцезнаходженням такого майна повідомлення про нерухоме майно, право власності або право користування яким відповідно до закону чи договору має така дитина. Законні представники дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, **не можуть без дозволу органу опіки та піклування вчиняти правочини щодо нерухомого майна**, право власності на яке або право користування яким відповідно до закону чи договору має така дитина. Дозвіл органу опіки та піклування надається за результатами перевірки, що проводиться **протягом одного місяця** з дня звернення за отриманням дозволу (ст. 246 СК України).

Органи опіки та піклування **можуть відмовити у наданні дозволу** на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса щодо накладення заборони відчуження такого майна лише у випадках, якщо ними встановлено, що:

1) мати та/або батько дитини, які (яка, який) звернулися за дозволом, позбавлені судом батьківських прав;

2) судом, органом опіки та піклування або прокурором постановлено (прийнято) рішення про відібрання дитини від батьків (або того з них, який звернувся за дозволом) без позбавлення їх батьківських прав;

3) до суду подано позов про позбавлення батьків дитини (або того з них, який звернувся за дозволом) батьківських прав особами;

4) особа, яка звернулася за дозволом, повідомила про себе неправдиві відомості, що мають суттєве значення для вирішення питання про надання дозволу чи відмову в його наданні;

5) між батьками дитини немає згоди стосовно вчинення правочину щодо нерухомого майна дитини;

6) між батьками дитини або між одним з них та третіми особами існує судовий спір стосовно нерухомого майна, за дозволом на вчинення правочину щодо якого звернулися батьки дитини (або один з них);

7) вчинення правочину призведе до звуження обсягу існуючих майнових прав дитини та/або порушення охоронюваних законом інтересів дитини.

Опіка, піклування над дитиною припиняється у випадках, встановлених ЦК України. Так, відповідно зі ст. 76 ЦК України опіка припиняється у разі: 1) передачі малолітньої особи батькам (усиновлювачам); 2) досягнення підопічним чотирнадцяти років. У цьому разі особа, яка здійснювала обов'язки опікуна, стає піклувальником без спеціального рішення

щодо цього; 3) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною. Відповідно зі ст. 77 ЦК України піклування припиняється у разі: 1) досягнення фізичною особою повноліття; 2) реєстрації шлюбу неповнолітньої особи; 3) надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; 4) поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, цивільна дієздатність якої була обмежена.

Особа може бути звільнена від обов'язків опікуна або піклувальника дитини у випадках, передбачених ЦК України, а також тоді, коли між опікуном, піклувальником та дитиною склалися стосунки, які перешкоджають здійсненню ними опіки, піклування (ст. 251 СК України). Відповідно зі ст. 75 ЦК України, суд, якщо він призначив опікуна чи піклувальника, або орган опіки та піклування за заявою особи звільняє її від повноважень опікуна або піклувальника. Ця заява розглядається судом або органом опіки та піклування протягом одного місяця. Особа виконує повноваження опікуна або піклувальника до винесення рішення про звільнення її від повноважень опікуна або піклувальника чи до закінчення місячного строку від дня подання заяви, якщо вона не була розглянута протягом цього строку. Суд, якщо він призначив піклувальника, або орган опіки та піклування може звільнити піклувальника від його повноважень за заявою особи, над якою встановлено піклування. За заявою органу опіки та піклування суд може звільнити особу від повноважень опікуна або піклувальника у разі невиконання нею своїх обов'язків, порушення прав підопічного, а також у разі поміщення підопічного до навчального закладу, закладу охорони здоров'я або закладу соціального захисту.

Отже, опіка та піклування мають величезне значення як інститут сімейного права. Для більш повного засвоєння питань, пов'язаних із функціонуванням органів опіки та піклування, слід ретельно проаналізувати підзаконні нормативно-правові акти, які рекомендовані до цієї теми.

3. Патронат над дітьми

Відповідно до положень ст. 252 СК України, **патронат над дитиною** – це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.

Окремі питання здійснення патронату над дитиною, у тому числі й затвердження типового договору про патронат, регулюються Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 р. № 893, якою затверджено порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя. Зокрема, цей порядок визначає механізм запровадження та організації функціонування сім'ї патронатного вихователя, надання послуги патронату над дитиною, яка перебуває у складних життєвих обставинах, здійснення заходів щодо її захисту та забезпечення права на догляд, виховання в безпечному та сприятливому сімейному середовищі.

Метою патронату над дитиною є забезпечення захисту прав дитини, яка через складні життєві обставини тимчасово не може проживати разом з

батьками/законними представниками, надання їй та її сім'ї послуг, спрямованих на реінтеграцію дитини у сім'ю або надання дитині відповідного статусу для прийняття подальших рішень з урахуванням найкращих інтересів дитини щодо забезпечення її права на виховання в сім'ї або в умовах, максимально наближених до сімейних.

Сім'я патронатного вихователя – це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі.

Патронатний вихователь – це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї.

Патронатним вихователем не можуть бути особи, зазначені у ст. 212 СК України, яка стосується заборон щодо усиновлювачів (див. стор. 3-6 цієї лекції).

До сім'ї патронатного вихователя можуть бути **одночасно влаштовані тільки діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї.**

Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя встановлюється органом опіки та піклування і **не може перевищувати трьох місяців.**

У разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад зазначений термін, орган опіки та піклування може його продовжити.

Загальний термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя **не може перевищувати шість місяців.**

Договір про патронат над дитиною. За договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, в сім'ю патронатного вихователя.

Договір про патронат над дитиною **укладається в письмовій формі.** Типовий договір про патронат над дитиною затверджується Кабінетом Міністрів України. Договір про патронат над дитиною **припиняється** у разі прийняття органом опіки та піклування рішення про повернення дитини до її батьків, інших законних представників, її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю громадян (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, а також у разі досягнення дитиною повноліття, смерті дитини чи патронатного вихователя. Договір про патронат над дитиною **може бути розірваний** за згодою сторін або за рішенням органу опіки та піклування, суду у разі невиконання патронатним вихователем своїх обов'язків за договором.

Права дитини, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя (ст. 254 СК України). Для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків, інших законних представників. У разі якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім

їхньої згоди на влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода їхніх батьків. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється без згоди батьків, інших законних представників у разі відібрання у них дитини, відсутності відомостей про місце їх перебування, а також за наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини. На період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має інші права, визначені законодавством.

Обов'язки патронатного вихователя (ст. 255 СК України):

- 1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо;
- 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;
- 3) співпрацювати з батьками, іншими законними представниками дитини задля подолання складних життєвих обставин у межах та у спосіб, визначені органом опіки та піклування;
- 4) забезпечити надання чи доступ до послуг, визначених договором про патронат над дитиною;
- 5) сприяти контактам дитини з батьками, іншими законними представниками, родичами, крім випадків, коли батьки позбавлені батьківських прав або в судовому порядку обмежені у праві спілкування з дитиною.

Оплата послуг патронатного вихователя та виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя здійснюються за **рахунок коштів місцевих бюджетів** у розмірі та порядку, визначених Кабінетом Міністрів України. При влаштуванні дитини в сім'ю патронатного вихователя її батьки не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини.

Як вже зазначалось, окремі питання здійснення патронату над дитиною регулюються Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 р. № 893. Так, служба у справах дітей районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільської, селищної ради щороку на підставі аналізу випадків та причин потрапляння дітей у складні життєві обставини визначає потребу територіальної громади у запровадженні послуги патронату над дитиною з визначенням кількості патронатних сімей та надає пропозиції структурним підрозділам з питань соціального захисту населення районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі її утворення), сільських, селищних рад, який забезпечує здійснення заходів з планування та забезпечення розвитку послуг соціального супроводу сімей і дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Пошук та первинний відбір кандидатів у патронатні вихователі та їх помічники забезпечує служба у співпраці з центром надання соціальних послуг/центром соціальних служб або іншим закладом, установою, що надає в територіальній громаді соціальні послуги незалежно від форми власності, або

фахівцем із соціальної роботи, якщо соціальний заклад в громаді відсутній, також центром зайнятості.

Пошук кандидатів у патронатні вихователі та їх помічників на рівні територіальної громади здійснюється шляхом проведення інформаційних кампаній, співбесід і консультацій з особами, які виявили бажання виконувати обов'язки патронатного вихователя, помічника патронатного вихователя, зокрема з числа безробітних.

Особи, які відповідають необхідним вимогам, але не мають особи, яка готова бути помічником патронатного вихователя і надавати допомогу у догляді за дитиною/дітьми, влаштованими під патронат, подають до служби заяву про намір стати патронатним вихователем та надання допомоги у пошуку кандидата у помічники патронатного вихователя для надання послуги патронату над дитиною.

Служба у разі отримання такої заяви:

- у співпраці із соціальним закладом або фахівцем із соціальної роботи, якщо соціальний заклад у територіальній громаді відсутній, центром зайнятості здійснює пошук особи, готової бути помічником патронатного вихователя;

- інформує особу, яка звернулася із заявою, про результати її розгляду.

Інформування громадськості про суть та зміст патронату над дитиною забезпечується Мінсоцполітики, МКІП, Державною службою у справах дітей, обласними, Київською та Севастопольською міськими, районними у м. Києві та Севастополі держадміністраціями, виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, державними та комунальними засобами масової інформації, соціальними закладами, установами, неурядовими організаціями, волонтерами шляхом розміщення соціальної реклами, інформаційних та довідкових матеріалів на своїх офіційних веб-сайтах в соціальних мережах, а також в процесі своєї професійної діяльності спеціалістами служб у справах дітей, структурних підрозділів з питань соціального захисту населення та закладів соціального захисту населення, центрів надання адміністративних послуг, центрів зайнятості тощо.

Кандидатом у патронатні вихователі може бути особа, в тому числі фізична особа-підприємець, яка провадить підприємницьку діяльність за визначеним видом економічної діяльності (КВЕД 97.00 та/або КВЕД 88.91, та/або КВЕД 85.59, та/або КВЕД 87.90) відповідно до відомостей з ЄДРПОУ, яка виявила бажання виконувати обов'язки патронатного вихователя на професійній основі, а також:

- може створити влаштованій дитині належні умови для проживання, навчання та розвитку, здійснення санітарно-гігієнічних процедур;

- має повнолітнього члена своєї сім'ї (чоловіка або дружину, сина чи доньку, іншого члена сім'ї) чи іншу повнолітню особу, яка готова бути помічником патронатного вихователя та разом з кандидатом у патронатні вихователі пройти навчання і надавати допомогу у догляді за дитиною, влаштованою під патронат.

Патронатними вихователями не можуть бути особи, які:

- виховують власну дитину віком до трьох років, дитину з інвалідністю

підгрупи А або дитину, хвору на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитину, яка потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, якій не встановлено інвалідність;

- є опікунами, піклувальниками, прийомними батьками чи батьками-вихователями;

- обмежені у дієздатності; визнані недієздатними;

- позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;

- перебувають на обліку сімей/осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах;

- стосовно яких було прийнято рішення органу опіки та піклування або суду про відібрання дитини;

- перебувають під слідством;

- були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями), патронатними вихователями дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу), або договір про патронат над дитиною було розірвано з їх вини;

- перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;

- зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; страждають на хвороби, перелік яких затверджений МОЗ;

- були засуджені за кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України, або мають не погашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень;

- перебувають на профілактичному обліку в органах Національної поліції як кривдники відповідно до Порядку взяття на профілактичний облік, проведення профілактичної роботи та зняття з профілактичного обліку кривдника уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, затвердженого наказом МВС від 25 лютого 2019 р. № 124;

- за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;

- проживають (перебувають) на території активних бойових дій та тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, включених до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, для яких не визначено дату завершення бойових дій або тимчасової окупації, затвердженого Мінреінтеграції.

Також патронатними вихователями не можуть бути особи, члени сім'ї яких проживають на спільній житловій площі з патронатним вихователем та мають

обмеження, визначені абзацами 5-20 п. 5 цього Порядку (перелік – наведено вище).

Послуга патронату над дитиною надається патронатним вихователем та його помічником.

Помічником патронатного вихователя може бути особа із числа повнолітніх членів сім'ї патронатного вихователя (чоловік або дружина, син чи донька, інший член сім'ї), інша повнолітня особа, у тому числі особа, яка провадить підприємницьку діяльність, не має обмежень, передбачених абзацами 5-20 п. 5 цього Порядку (перелік – наведено вище), пройшла відповідне навчання та надає допомогу патронатному вихователю у догляді за дитиною, влаштованою під патронат.

Загальна тривалість робочого часу помічника патронатного вихователя не може перевищувати 40 годин на тиждень.

Загальна тривалість робочого часу помічника патронатного вихователя, якого залучено до надання послуги патронату над дитиною, влаштованою в сім'ю патронатного вихователя, в якій на утриманні перебуває одна дитина, крім випадків, коли влаштована дитина є дитиною віком до одного року або малолітньою (неповнолітньою) вагітною, або є дитиною з числа депортованих/тимчасово переміщених (евакуйованих) дітей, або дитиною з інвалідністю, або дитиною, яка має тяжкі захворювання, розлади, травми, стани відповідно до переліку тяжких захворювань, розладів, травм, станів, що дають право на одержання державної допомоги на дитину, якій не встановлено інвалідність, надання такій дитині соціальних послуг, не може перевищувати 24 годин на тиждень.

Особа, яка виявила бажання стати кандидатом у патронатні вихователі, та особа, готова бути помічником патронатного вихователя, подають до служби за задекларованим/зареєстрованим місцем проживання (перебування):

- 1) спільну заяву про намір надавати послугу патронату над дитиною;
- 2) заяву про згоду на влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя від усіх членів сім'ї, а також осіб, які фактично проживають разом з кандидатом у патронатні вихователі, в тому числі біологічних дітей, якщо вони досягли такого віку та розвитку, що можуть її висловити;
- 3) висновки про стан здоров'я кандидата у патронатні вихователі, кандидата в помічники та осіб, які фактично проживають разом з кандидатом у патронатні вихователі;
- 4) довідки про притягнення до кримінальної відповідальності, відсутність (наявність) судимості або обмежень, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, кандидата у патронатні вихователі та осіб, які досягли 14-річного віку і проживають разом з ним, кандидата у помічники;
- 5) копії таких документів:

– паспортів кандидата у патронатні вихователі та кандидата в помічники або за технічної можливості електронні копії паспорта громадянина України у вигляді відображення в електронній формі інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, а також інформації про місце проживання (за наявності), що подаються засобами Єдиного державного веб-порталу

електронних послуг (Портал Дія);

– паспорта іноземця або посвідки на постійне проживання, що посвідчує особу без громадянства; або електронну копію одного з передбачених Податковим кодексом України документів з даними про реєстраційний номер облікової картки платника податків, що за технічної можливості подається засобами Порталу Дія (крім іноземців та осіб без громадянства);

– документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням кандидата у патронатні вихователі (крім випадків, коли таке право власності або користування зареєстроване в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно);

– витягу із запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців (для осіб, які провадять підприємницьку діяльність);

– витягу з реєстру платників єдиного податку (для осіб, які провадять підприємницьку діяльність, – у разі обрання спрощеної системи оподаткування).

Строк дії документів, на момент створення сім'ї патронатного вихователя не повинен перевищувати 12 місяців з дати їх видачі.

Заяви разом із необхідними документами подаються в паперовій чи за технічної можливості в електронній формі.

Якщо органом місцевого самоврядування або військово-цивільною адміністрацією створено центр надання адміністративних послуг, заява та необхідні документи подаються через такий центр.

Заяви разом з необхідними документами для взяття на облік приймаються адміністраторами центру надання адміністративних послуг виключно під час формування електронної справи.

За наявності електронної інформаційної взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами або організаціями, у володінні яких перебуває інформація, необхідна для надання послуги патронату над дитиною, така інформація особою, яка виявила бажання стати кандидатом у патронатні вихователі, не подається.

Організацію заходів з первинного відбору кандидатів у патронатні вихователі та їх помічники забезпечує служба шляхом:

1) інформування та консультування осіб, які виявили бажання надавати послугу патронату над дитиною, щодо мети, завдань, особливостей надання такої послуги та її оплати, процедури її організації в громаді, вимог до кандидатів у патронатні вихователі та критеріїв їх відбору, прав та обов'язків патронатного вихователя та його помічника, надання переліку документів, необхідних для подальшого проходження первинного відбору;

2) реєстрації документів та їх перевірки протягом десяти робочих днів з дати їх надання. Служба має право проводити перевірку наданих кандидатом у патронатні вихователі та кандидатом в його помічники документів, у тому числі шляхом надсилання запитів до відповідних органів, установ, організацій;

3) надсилання не пізніше ніж через три робочих дні з дати отримання документів запиту на проведення оцінки сімейної ситуації та житлово-побутових умов сім'ї кандидата у патронатні вихователі до соціального

закладу/фахівця із соціальної роботи у разі відповідності наданих кандидатом у патронатні вихователі документів вимогам пунктів 5 і 6 цього Порядку.

Соціальний заклад/фахівець із соціальної роботи із залученням психолога протягом п'яти робочих днів після надходження запиту проводить за місцем фактичного проживання кандидата у патронатні вихователі оцінку сімейної ситуації та житлово-побутових умов сім'ї кандидата у патронатні вихователі.

Оцінка проводиться з метою виявлення сприятливих факторів та ризиків щодо спроможності кандидата у патронатні вихователі надавати послугу патронату над дитиною в своїй сім'ї, що, зокрема, передбачає:

- визначення готовності кандидата у помічники виконувати обов'язки помічника патронатного вихователя;

- психологічну готовність всіх членів сім'ї, у тому числі дітей, які не досягли 18-річного віку та проживають з кандидатом у патронатні вихователі на спільній житловій площі до влаштування в їх сім'ю дитини (в тому числі дитини з інвалідністю);

- наявність відповідних умов для безпечного та комфортного проживання дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя.

За підсумками проведеної оцінки соціальний заклад/фахівець із соціальної роботи готує висновок про оцінку сімейної ситуації та житлово-побутові умови сім'ї кандидата у патронатні вихователі та надсилає його службі.

Після отримання висновку про оцінку сімейної ситуації та житлово-побутові умови сім'ї кандидата у патронатні вихователі та у разі успішного проходження кандидатом у патронатні вихователі і кандидатом у помічники первинного відбору служба протягом п'яти робочих днів:

- готує направлення на навчання за програмою підготовки патронатних вихователів для кандидата у патронатні вихователі та кандидата у помічники;

- надсилає зазначене направлення офіційним листом відповідному обласному, Київському міському центру соціальних служб для організації навчання;

- інформує про зазначене кандидата в патронатні вихователі та кандидата у помічники.

Кандидату у патронатні вихователі, який не пройшов первинний відбір, або кандидату у помічники служба надає обґрунтовану письмову відповідь з поясненням причин, на яких базувалася відмова.

Навчання кандидатів у патронатні вихователі та кандидатів у помічники за програмою підготовки патронатних вихователів, затвердженою Мінсоцполітики, протягом одного місяця з моменту отримання направлення забезпечує відповідний регіональний центр шляхом залучення до проведення навчання тренерів, які мають сертифікат за даною програмою, з числа працівників регіонального центру, представників громадських, благодійних організацій, закладів вищої освіти тощо.

Регіональний центр на підставі направлень, отриманих від служб, формує навчальні групи з підготовки патронатних вихователів та їх помічників, а також визначає графік, місце та умови проведення навчання, інформує про них кандидатів у патронатні вихователі, кандидатів у помічники патронатних

вихователів та службу, яка направила кандидатів на навчання; здійснює інші організаційні заходи для забезпечення якісної підготовки патронатних вихователів та їх помічників.

Фінансові витрати, пов'язані з проїздом кандидатів у патронатні вихователі та їх помічників до місця проведення навчання та у зворотному напрямку, а також з їх проживанням у період проходження навчання, можуть покриватися за рахунок місцевих бюджетів, регіонального центру, організацій, благодійних фондів, а також інших джерел, не заборонених законодавством, або за власний рахунок кандидатів у патронатні вихователі.

За результатами навчання регіональний центр протягом 20 календарних днів після його завершення:

– видає рекомендацію про можливість надання послуги патронату над дитиною кандидату у патронатні вихователі та кандидату в помічники, які успішно завершили повний курс навчання, або вмотивовану відмову у наданні такої рекомендації;

– письмово інформує відповідну службу, яка направила їх на навчання, та надсилає копію документа, виданого кандидату у патронатні вихователі та кандидату в помічники за результатами навчання.

За результатами первинного відбору та на підставі отриманої рекомендації служба готує рішення органу опіки та піклування про запровадження послуги патронату над дитиною та проект договору про умови запровадження та організацію функціонування послуги патронату над дитиною, що надаватиметься сім'єю патронатного вихователя, примірна форма якого затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною».

Після укладення договору про умови запровадження патронату служба протягом трьох робочих днів вносить інформацію про патронатного вихователя та його помічника до Єдиного банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів.

Районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад протягом п'яти робочих днів після укладення договору про умови запровадження патронату нараховують з відповідного місцевого бюджету поворотну фінансову допомогу, що виплачується патронатному вихователю для своєчасного задоволення потреб дитини у догляді, вихованні та реабілітації, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, до моменту отримання державної соціальної допомоги.

Поворотна допомога надається на основі договору про умови запровадження патронату в межах коштів, передбачених у відповідному місцевому бюджеті на відповідні цілі та в межах бюджетного року.

Поворотна допомога надається на безоплатній основі. Плата за користування грошовими коштами не стягується з патронатного вихователя.

Сума поворотної допомоги повинна відповідати встановленому розміру

соціальної допомоги з розрахунку одночасного влаштування до сім'ї патронатного вихователя двох дітей і становить 2,5 прожиткового мінімуму на кожну дитину відповідного віку (до шести років та від шести до 18 років).

Поворотна допомога перераховується на особовий рахунок патронатного вихователя, відкритий у відповідній банківській установі для отримання соціальної допомоги на утримання дитини у сім'ї патронатного вихователя, та є перехідним залишком, який використовується патронатним вихователем для задоволення потреб іншої дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, чи у разі затримки виплат соціальної допомоги і поновлюється патронатним вихователем таким чином, щоб перед наступним влаштуванням дитини до сім'ї патронатного вихователя на відповідному рахунку сума цього залишку дорівнювала сумі попередньо виплаченої поворотної допомоги.

Умови надання, використання та повернення поворотної допомоги регулюються договором про умови запровадження патронату.

Повернення поворотної допомоги здійснюється шляхом перерахування коштів до загального фонду місцевого бюджету, з якого вона була виплачена, не пізніше ніж через 12 місяців у встановленому законодавством порядку.

Патронатний вихователь має право достроково повернути отриману поворотну допомогу до відповідного місцевого бюджету.

Контроль за строками надання та повнотою повернення поворотної допомоги покладається на головного розпорядника.

У разі влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя в іншу територіальну громаду поворотна допомога патронатному вихователю виплачується з місцевого бюджету територіальної громади, за місцем якої функціонує сім'я патронатного вихователя.

До сім'ї патронатного вихователя можуть бути влаштовані діти, які перебувають у складних життєвих обставинах, що негативно впливають чи можуть вплинути на їх життя, здоров'я та розвиток, в тому числі:

– діти, які залишилися без батьківського піклування, в тому числі ті, які перебувають у закладі охорони здоров'я, тимчасово влаштовані в сім'ю громадян, центр соціально-психологічної реабілітації дітей або до закладу інституційного догляду та виховання дітей;

– діти, які перебували в інших формах сімейного виховання;

– малолітні/неповнолітні вагітні чи малолітні/неповнолітні породіллі з немовлям, які залишилися без батьківського піклування або перебувають у складних життєвих обставинах.

Передача дитини до сім'ї патронатного вихователя здійснюється за наказом служби та акта про факт передачі дитини.

Прийняття наказу служби про передачу дитини до сім'ї патронатного вихователя здійснюється на підставі одного з таких документів:

– акта про покинуту чи знайдену дитину; дитину, яку батьки (матір або батько), інші родичі або законні представники відмовилися забрати з пологового будинку, іншого закладу охорони здоров'я, у разі відсутності відомостей про місце перебування батьків/законних представників, а також наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини;

- рішення органу опіки та піклування про негайне відібрання дитини відповідно до акту проведення оцінки рівня безпеки дитини;
- акта про виявлення розлученої із сім'єю дитини, яка не є громадянином України;
- заяви/звернення про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя від батька або матері або обох батьків чи особи, яка є законним представником дитини, чи самої дитини, в якій зазначені складні життєві обставини, що підтверджують необхідність влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя.

До заяви додається копія паспорта або інший документ, що посвідчує особу та її статус по відношенню до дитини. У разі подання заяви про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя іноземною особою також надається документ, що посвідчує особу та законність перебування її та дитини на території України.

У разі коли один із батьків подав письмову заяву про свою незгоду на влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя, служба разом із соціальним закладом/фахівцем з соціальної роботи додатково вивчає сімейну ситуацію та виносить питання щодо доцільності влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя на розгляд комісії з питань захисту прав дитини.

У разі коли мати або батько дитини, яка потребує влаштування до сім'ї патронатного вихователя, є неповнолітніми (малолітніми), крім їх заяви необхідна письмова згода їх батьків (одного з них)/законних представників. У разі ненадання ними такої згоди служба з'ясовує обставини та ймовірні причини конфлікту інтересів, здійснює дії в найкращих інтересах малолітньої дитини та її неповнолітніх батьків.

Наявність письмової згоди дитини на влаштування до сім'ї патронатного вихователя є обов'язковою, якщо вона досягла такого віку та розвитку, що може її висловити.

За необхідності влаштування дитини з інвалідністю до сім'ї патронатного вихователя передача такої дитини до зазначеної сім'ї здійснюється у разі наявності відповідних умов для проживання дитини з інвалідністю, готовності патронатного вихователя здійснювати її догляд, виховання та реабілітацію, визначення організації/закладу/установи, яка буде надавати необхідні медичні, освітні, реабілітаційні послуги цій дитині та консультувати патронатного вихователя.

У разі влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя в іншу територіальну громаду дитина приймається у сім'ю патронатного вихователя на підставі наказу служби за місцем функціонування сім'ї патронатного вихователя, який видається за клопотанням служби за місцем проживання (перебування) дитини, та акта про факт передачі дитини. Копії наказу та акта про факт передачі дитини протягом одного робочого дня передаються службі, яка подала клопотання про потребу у влаштуванні дитини.

Орган опіки та піклування протягом семи робочих днів з моменту передачі дитини приймає рішення/розпорядження про її влаштування до сім'ї патронатного вихователя з урахуванням дати, зазначеної в акті про факт

передачі дитини, та укладає договір про патронат над дитиною, типова форма якого затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2021 р. № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною».

Батьки/законні представники дитини є стороною зазначеного договору про патронат у разі, коли влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя здійснено за їх заявою.

Батьки/законні представники дитини передають службі копію свідоцтва про народження дитини або за технічної можливості електронну копію відображення в електронній формі інформації, що міститься у свідоцтві про народження, виготовленому на паперовому бланку, що подається засобами Порталу Дія (для дітей з інвалідністю, дітей віком до трьох років, які належать до групи ризику щодо отримання інвалідності), або інший документ, що посвідчує особу, медичну картку дитини (у разі наявності), інші документи, необхідні для задоволення потреб дитини (медичні довідки та висновки, документи, що підтверджують освітній рівень дитини, тощо).

У разі влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя в іншу територіальну громаду орган опіки та піклування такої громади на умовах і у строки, визначені цим пунктом, приймає рішення/розпорядження про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя та укладає договір про патронат. Договір про патронат підписується патронатним вихователем, органами опіки та піклування за місцем проживання (перебування) дитини і за місцем функціонування сім'ї патронатного вихователя та повинен визначати розмежування функцій між органами опіки та піклування, передбачених у договорі про патронат над дитиною.

До сім'ї патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані тільки діти, які виховувалися в одній сім'ї або є рідними братами та сестрами, в тому числі братами та сестрами вже попередньо влаштованих до сім'ї патронатного вихователя дітей.

Загальна кількість дітей, влаштованих до сім'ї патронатного вихователя, визначається наявністю умов для проживання, догляду, виховання та реабілітації кожної такої дитини, зазначених у договорі про умови запровадження патронату.

Між влаштуванням дитини до сім'ї патронатного вихователя обов'язковим є період не менше трьох календарних днів для здійснення патронатним вихователем санітарно-гігієнічних процедур у його помешканні.

У разі влаштування до сім'ї патронатного вихователя новонародженої дитини структурний підрозділ з питань соціального захисту населення територіальної громади забезпечує отримання патронатним вихователем одноразової натуральної допомоги «пакунок малюка» або грошової компенсації відповідно до законодавства.

На кожному влаштовану дитину служба передає патронатному вихователю:

- 1) наказ служби про передачу дитини до сім'ї патронатного вихователя;
- 2) акт про факт передачі дитини до сім'ї патронатного вихователя;
- 3) довідку про стан здоров'я дитини за результатами її первинного огляду

на момент влаштування до сім'ї патронатного вихователя або виписку із закладу охорони здоров'я, в якому перебувала дитина;

4) копію свідоцтва про народження дитини (у разі наявності) або за технічної можливості електронну копію відображення в електронній формі інформації, що міститься у свідоцтві про народження, виготовленому на паперовому бланку, що подається засобами Порталу Дія (для дітей з інвалідністю, дітей віком до трьох років, які належать до групи ризику щодо отримання інвалідності), або інший документ, що посвідчує особу;

5) медичну картку дитини, карту щеплень дитини (у разі наявності);

6) копії медичного висновку про дитину з інвалідністю віком до 18 років, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (у разі влаштування дитини з інвалідністю);

7) копії документів, що підтверджують освітній рівень дитини, копію індивідуальної програми розвитку дитини (у разі наявності);

8) договір про патронат.

Патронатному вихователю також можуть бути передані інші наявні у дитини документи, письмові рекомендації щодо особливостей її виховання, догляду, лікування чи реабілітації, зберігання контактів дитини з її батьками/законними представниками, родичами, а також щодо інших питань.

Відсутність у дитини документів, що посвідчують її особу, не є перешкодою для влаштування до сім'ї патронатного вихователя.

Обов'язковими на момент передачі дитини є наказ служби про передачу дитини до сім'ї патронатного вихователя, акт про факт передачі дитини до сім'ї патронатного вихователя та довідка про стан здоров'я дитини за результатами її первинного огляду на момент влаштування до сім'ї патронатного вихователя або виписку із закладу охорони здоров'я, в якому перебувала дитина. Інші документи повинні бути передані патронатному вихователю не пізніше ніж протягом семи робочих днів після передачі дитини.

На кожну дитину в період її перебування у сім'ї патронатного вихователя патронатний вихователь веде журнал спостережень, який передається службі для використання в роботі щомісяця та для долучення до особової справи дитини після її вибуття.

У журналі спостережень щотижня здійснюються записи, що відображають важливу інформацію про фізичний та емоційний стан дитини, її досягнення у розвитку, поведінкові прояви, в тому числі за результатами спілкування з батьками, родичами, описуються проблеми та вжиті патронатним вихователем заходи для їх розв'язання, а також фіксуються пропозиції щодо надання послуг дитині іншими суб'єктами, здійснення її захисту та заходів по відношенню до її батьків/законних представників.

Записи у журналі спостережень використовуються службою в процесі планування роботи щодо захисту дитини, розроблення рішень щодо реінтеграції дитини у сім'ю чи пошуку альтернативної форми сімейного влаштування та під час засідань міждисциплінарної команди, комісії з питань захисту прав дитини, розгляду справи в суді.

Безпосереднє ведення справи дитини, влаштованої до сім'ї патронатного

вихователя, забезпечує служба за місцем перебування дитини на обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, первинному обліку дітей, які залишилися без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, яка, зокрема:

- організовує роботу міждисциплінарної команди, включаючи до її складу патронатного вихователя;

- розробляє та координує виконання індивідуального плану соціального захисту дитини (відповідно до пп. 20 і 21 Порядку забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585 «Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах»);

- здійснює контроль за умовами догляду, виховання та реабілітації дитини у сім'ї патронатного вихователя, закладах, установах та організаціях, які надають послуги влаштованій до сім'ї патронатного вихователя дитині;

- у разі влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя з іншої територіальної громади порядок та умови здійснення контролю за умовами догляду, виховання та реабілітації дитини визначаються договором про патронат над дитиною;

- ініціює надання необхідних дитині послуг іншими наявними в територіальній громаді спеціалістами, організаціями або їх замовлення, закупку в інших надавачів.

Служба інформує патронатного вихователя:

- про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя не пізніше ніж за добу;

- про вибуття дитини у разі її тривалого перебування у сім'ї патронатного вихователя з урахуванням строку, необхідного для підготовки дитини до її реінтеграції в сім'ю або влаштування в сім'ю чи в умови, максимально наближені до сімейних, завчасно або не пізніше ніж за добу у разі виникнення непередбачуваних обставин, що прискорюють чи затримують повернення дитини в сімейне середовище;

- про надання дозволу на спілкування дитини з батьками/родичами/законними представниками або встановлення контакту дитини з потенційними опікунами, усиновлювачами, прийомними батьками, батьками-вихователями;

- про час та дату, умови і місце зустрічі з батьками/родичами/законними представниками або встановлення контакту дитини з потенційними опікунами, усиновлювачами, прийомними батьками, батьками-вихователями не пізніше ніж за добу з урахуванням режиму дня та зайнятості дитини та патронатного вихователя, крім випадків, коли умови та процедури зустрічі дитини з батьками/законними представниками зазначені у договорі про патронат, де вони є третьою стороною цього договору;

- про перебіг розгляду справи дитини у суді (пов'язаної з позбавленням батьківських прав, усиновленням або встановленням опіки та піклування над дитиною), за потреби та відповідно до законодавства ініціює участь

патронатного вихователя у судових засіданнях;

– про наявність/відсутність у дитини декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу;

– про результати розгляду справи дитини комісією з питань захисту прав дитини тощо.

Структурний підрозділ з питань соціального захисту населення відповідно до індивідуального плану соціального захисту дитини з метою подолання дитиною, батьками/законними представниками дитини складних життєвих обставин, що призвели до її влаштування до сім'ї патронатного вихователя, організовує надання соціальних послуг дитині та її батькам/законним представникам.

Фахівець з соціальної роботи за місцем проживання батьків/законних представників дитини розробляє план соціального супроводу сім'ї дитини та організовує його виконання з урахуванням найкращих інтересів дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, визначає завдання, які повинні виконати батьки/законні представники дитини, здійснює моніторинг стану їх виконання, надає підтримку батькам/законним представникам у подоланні складних життєвих обставин, за потреби ініціює надання інших послуг; інформує міждисциплінарну команду про стан батьків/законних представників та їх готовність здійснювати догляд та виховання дитини, наявні ризики та перешкоди у подоланні складних життєвих обставин.

У разі влаштування до сім'ї патронатного вихователя дитини з інвалідністю чи дитини з порушеннями здоров'я орган місцевого самоврядування забезпечує пристосування жилого приміщення патронатного вихователя до потреб дитини.

За потреби орган місцевого самоврядування безоплатно забезпечує дитину технічними та іншими засобами реабілітації з урахуванням її індивідуальних особливостей, якщо такі засоби не передбачені Порядком забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та інших окремих категорій населення і виплати грошової компенсації вартості за самостійно придбані технічні засоби та інші засоби реабілітації, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2012 р. № 321.

Фактичному влаштуванню дитини до сім'ї патронатного вихователя передують її первинний огляд закладом охорони здоров'я за місцем її виявлення, попереднього проживання або за місцем проживання патронатного вихователя, за результатами якого надається довідка про стан здоров'я дитини або виписка із закладу охорони здоров'я, в якому перебувала дитина на момент її влаштування до сім'ї патронатного вихователя.

Патронатний вихователь щодо дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, в установленому законодавством порядку зобов'язаний за потреби звернутися до надавача медичних послуг за місцем свого фактичного проживання щодо:

– вибору лікаря, який буде надавати первинну медичну допомогу протягом перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя, та укладення з ним

декларації. У разі наявності декларації за попереднім місцем проживання дитини дія її декларації тимчасово припиняється;

- надання дитині медичної допомоги в стаціонарних умовах;
- проходження обстеження дитини та підготовки висновку про стан здоров'я, фізичного та розумового розвитку дитини з метою влаштування до закладу освіти, а також уточнення (встановлення), спростування чи підтвердження діагнозу або встановлення дитині інвалідності;
- підготовки медичного висновку про дитину з інвалідністю та індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю;
- визначення потреби у стаціонарній медичній допомозі в умовах медичного, реабілітаційного закладу, лікувально-профілактичного чи санаторно-курортного закладу, який надає необхідні для дитини послуги;
- визначення потреби у медичних послугах та лікарських засобах за програмою медичних гарантій.

Орган опіки та піклування приймає рішення щодо питань, пов'язаних з проведенням складних дороговартісних обстежень, лікування дитини, операційного втручання, протезування, потреби у придбанні для дитини реабілітаційного обладнання, засобів реабілітації чи пересування.

Надання дитині, влаштованій до сім'ї патронатного вихователя, освітніх послуг забезпечується закладами дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти з урахуванням:

права дитини на індивідуальну освітню траєкторію, що реалізується, зокрема, через вільний вибір видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання;

принципу територіальної доступності повної загальної середньої освіти (кожна особа має право здобувати початкову та базову середню освіту в закладі освіти (його філії), що найбільш доступний та наближений до місця проживання особи). Підставою до зарахування дитини до закладу освіти, найбільш доступного або наближеного до місця проживання патронатного вихователя, є наказ про передачу дитини;

особливостей розвитку дитини (організація за потреби індивідуальної форми здобуття освіти або інклюзивного навчання, забезпечення корекційно-розвивальних, реабілітаційних та інших соціальних послуг, у тому числі консультації спеціалістів інклюзивно-ресурсного центру).

Патронатний вихователь згідно з договором про патронат має право звертатися до закладів, установ та організацій за отриманням для дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, інших послуг, визначених індивідуальним планом її соціального захисту, або рекомендованих комісією з питань захисту прав дитини, в тому числі до закладів/установ соціального захисту, центрів первинної та вторинної правової допомоги, до інших надавачів послуг за місцем проживання сім'ї патронатного вихователя або за місцем, де дитина проживала до влаштування у сім'ю патронатного вихователя, якщо це відповідає її найкращим інтересам.

Строк перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя не може

перевищувати трьох місяців і встановлюється органом опіки та піклування за результатами розгляду питання на засіданні комісії з питань захисту прав дитини та з урахуванням результатів оцінки рівня безпеки або оцінки потреб сім'ї/особи.

Орган опіки та піклування у разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя понад зазначений строк, може прийняти рішення про його продовження не більш як до шести місяців відповідно до висновку міждисциплінарної команди.

Під час надзвичайного або воєнного стану строк перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя може бути продовжено більше ніж на шість місяців на період розгляду судом справи про позбавлення батьків дитини батьківських прав або відібрання дитини у батьків без позбавлення батьківських прав, але не довше ніж на один місяць після набрання законної сили рішенням суду, або в разі неможливості повернення дитини до батьків/законних представників чи місця постійного влаштування у зв'язку з перебуванням (проживанням) останніх на території активних бойових дій чи тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Мінреінтеграції, для яких не визначено дату завершення бойових дій або тимчасової окупації.

Виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя та оплата послуги патронату над дитиною (грошового забезпечення патронатного вихователя і помічника патронатного вихователя; оплата за надання послуги патронату над дитиною - для патронатних вихователів із числа осіб, які провадять підприємницьку діяльність) здійснюється за рахунок коштів державного бюджету протягом усього строку перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя.

Грошове забезпечення нараховується помічнику патронатного вихователя за фактичний обсяг відпрацьованих годин.

Загальні права та обов'язки патронатного вихователя та його помічника визначаються договором про умови запровадження патронату.

Особливості здійснення обов'язків щодо догляду, виховання та реабілітації конкретної дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, визначаються договором про патронат.

Договір про умови запровадження патронату переглядається та коригується на підставі:

заяви патронатного вихователя, членів його сім'ї або його помічника про зміну сімейної ситуації, що ускладнює виконання патронатним вихователем чи його помічником обов'язків, визначених зазначеним договором, в тому числі у разі довготривалої хвороби патронатного вихователя чи його помічника;

у разі неможливості помічником патронатного вихователя (у тому числі у зв'язку з його смертю) надавати патронатному вихователю допомогу у догляді за дитиною, влаштованою до сім'ї патронатного вихователя, або подання ним заяви про неможливість/небажання надавати патронатному вихователю допомогу у догляді за дитиною, влаштованою до сім'ї патронатного

вихователя, та призначення іншого помічника патронатного вихователя;

надходження до органу опіки та піклування подання служби про виникнення у сім'ї патронатного вихователя несприятливих умов для надання послуги патронату над дитиною, невиконання або неналежне виконання патронатним вихователем обов'язків за договором про патронат;

заяви патронатного вихователя про невиконання органом опіки та піклування своїх обов'язків, визначених договором про умови запровадження патронату чи договором про патронат.

Служба аналізує щороку якість та ефективність послуг, що надаються патронатним вихователем та іншими надавачами послуг, залученими до ведення випадків дітей, які протягом року перебували в сім'ї патронатного вихователя, у разі потреби вносить пропозиції органу опіки та піклування щодо його кореляції.

У разі виникнення обставин, за яких помічник патронатного вихователя не зможе виконувати свої обов'язки, патронатний вихователь може подати пропозиції службі щодо іншої особи, яка виявила бажання та готова бути помічником патронатного вихователя.

У разі коли патронатний вихователь не може запропонувати кандидата в помічники патронатного вихователя, пошук та підбір кандидата здійснює служба та погоджує відібрану кандидатуру з патронатним вихователем.

Особа, яка виявила бажання бути помічником патронатного вихователя, повинна відповідати вимогам, зазначеним у пункті 5 цього Порядку, та пройти відповідне навчання.

Рішення про заміну помічника патронатного вихователя приймає орган опіки та піклування за поданням служби та вносить відповідні зміни до договору про умови запровадження та організацію функціонування послуги патронату над дитиною.

Дія договору про патронат припиняється:

на підставі рішення органу опіки та піклування про повернення дитини в сім'ю у разі подолання дитиною, її батьками, іншими законними представниками складних життєвих обставин або завершенням визначеного у договорі про патронат строку перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя, де третьою стороною договору про патронат є батьки/законні представники дитини чи один із них;

у разі її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю громадян (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до малого групового будинку;

у разі досягнення дитиною повноліття або у зв'язку із набуттям повної цивільної дієздатності у випадках, передбачених законодавством;

у разі виникнення у сім'ї патронатного вихователя умов чи наявності фактів, несприятливих для перебування дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, або обставин, зазначених у пункті 5 цього Порядку;

у разі смерті дитини чи патронатного вихователя;

у разі відмови патронатного вихователя в перегляді чи зміні умов договору.

Рішення про припинення дії договору про патронат та вибуття дитини з сім'ї патронатного вихователя приймає орган опіки та піклування за результатами розгляду питання комісією з питань захисту прав дитини на підставі поданого службою пакета документів, що обґрунтовують доцільність прийняття такого рішення.

Підставами для прийняття такого рішення є висновок міждисциплінарної команди про досягнення цілей, визначених індивідуальним планом соціального захисту дитини, та наявність одного із таких документів:

заява батьків/законних представників дитини про повернення в сім'ю у зв'язку з подоланням обставин, що спричинили влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя;

заява дитини (у разі, коли вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити);

заява патронатного вихователя про неможливість надання послуги патронату над дитиною у своїй сім'ї внаслідок виникнення обставин, що об'єктивно унеможливають їх виконання;

подання служби про невиконання або неналежне виконання патронатним вихователем обов'язків за договором про патронат;

подання служби про виведення дитини/особи з патронату у зв'язку з досягненням повноліття та визначенням місця її подальшого проживання, навчання чи працевлаштування.

Підставою для прийняття такого рішення є також відмова патронатного вихователя від обов'язкової евакуації разом з дітьми (вихованцями) у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації, під час дії на території України або в окремих її місцевостях надзвичайного або воєнного стану.

Під час вибуття з сім'ї патронатного вихователя у разі досягнення повноліття особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, органом опіки та піклування обов'язково вживаються заходи до визначення місця її подальшого проживання, джерел отримання доходу, налагодження контактів з родичами, які надаватимуть їй підтримку, та у разі потреби її соціального супроводу, підбору наставника з урахуванням індивідуальних потреб та рівня готовності до самостійного життя.

У разі виникнення обставин, за яких помічник патронатного вихователя не зможе виконувати свої обов'язки, доцільність продовження перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя, вжиття заходів з організації надання патронатному вихователю підтримки та послуг на період відсутності помічника патронатного вихователя вирішується службою та структурним підрозділом з питань соціального захисту населення. Протягом такого періоду наступна дитина в сім'ю патронатного вихователя не влаштовується до вирішення питання заміни помічника патронатного вихователя.

У разі припинення дії договору у зв'язку з відмовою від обов'язкової евакуації органом опіки і піклування за місцем фактичного проживання дітей здійснюються заходи з їх евакуації.

У разі тимчасового або постійного проживання (перебування) сім'ї

патронатного вихователя на території активних бойових дій чи тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України, включених до переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Міністерства інтеграції, для яких не визначено дату завершення бойових дій або тимчасової окупації, органом, який прийняв рішення/розпорядження про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя (у разі неможливості - службою у справах дітей обласної, Київської міської військової адміністрації), вживаються заходи з повернення сім'ї патронатного вихователя/дитини (вихованця) на підконтрольну Україні територію та створення їм належних умов перебування.

Після вибуття всіх дітей, які перебували під патронатом протягом трьох місяців, патронатному вихователю та його помічнику надається сім оплачуваних календарних днів (враховуючи три календарних дні відповідно до пункту 16 цього Порядку) з метою профілактики професійного вигорання, відновлення їх потенціалу та підвищення професійної компетентності.

У разі прийняття органом опіки та піклування рішення про продовження строку перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад три місяці патронатному вихователю та його помічнику надається один оплачуваний день за кожний наступний тиждень фактичного надання послуги патронату над дитиною.

Такі оплачувані дні можуть накопичуватися і бути використані патронатним вихователем та його помічником після наступного одночасного вибуття всіх влаштованих під патронат дітей.

Патронатний вихователь не пізніше ніж протягом п'яти робочих днів з моменту отримання від служби письмового повідомлення про завершення строку перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя повідомляє службі про намір використання накопичених ним та його помічником оплачуваних днів та узгоджує дату повернення до виконання обов'язків патронатного вихователя та його помічника.

Регіональний центр у разі потреби, але не рідше ніж один раз на рік, забезпечує проходження патронатним вихователем та помічником супервізії, за результатами - надає їм рекомендації та пропонує патронатному вихователю участь у заходах з підвищення професійної компетентності за темами, які підвищать його здатність надавати якісні послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя.

Органи місцевого самоврядування можуть передбачити використання з місцевого бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством, витрати на запровадження та забезпечення розвитку послуги патронату над дитиною, компенсації на комунальні виплати для патронатних вихователів, виділення службового житла чи такого, що перебуває у комунальній власності громади, тощо.

У період запровадження в Україні надзвичайного або воєнного стану регіональний центр може видати рекомендацію про можливість надання послуги патронату над дитиною кандидату у патронатні вихователі та його помічнику в разі успішного проходження ними основного курсу навчання.

Рішення про надання послуги патронату над дитиною та укладення договору про умови запровадження патронату приймається протягом п'яти календарних днів за розпорядженням сільського, селищного, міського голови, виданим на підставі підготовленого службою подання з урахуванням рекомендації про можливість надання послуги патронату над дитиною, виданої кандидату в патронатні вихователі регіональним центром.

Розпорядження про влаштування до сім'ї патронатного вихователя дитини, яка залишилась без батьківського піклування, та укладення договору про патронат видається сільським, селищним, міським головою за поданням служби протягом п'яти робочих днів з моменту передачі дитини з урахуванням дати, зазначеної в акті про факт передачі дитини.

До сім'ї патронатного вихователя за необхідності та за згодою патронатного вихователя можуть бути влаштовані діти, які не є рідними братами та сестрами або такими, що виховувались в одній сім'ї. При цьому враховуються наявні житлові умови та згода патронатного вихователя, а чисельність влаштованих дітей, які не є членами однієї сім'ї, не може перевищувати п'яти осіб.

Строк перебування дитини у сім'ї патронатного вихователя визначає служба з урахуванням обставин надзвичайного або воєнного стану та готує відповідний проект розпорядження голови сільської, селищної, міської ради.

Служба передає патронатному вихователю такі документи на кожну влаштовану дитину:

наказ служби про передачу дитини до сім'ї патронатного вихователя;

акт про факт передачі дитини до сім'ї патронатного вихователя;

довідку про стан здоров'я дитини за результатами її первинного огляду на момент влаштування до сім'ї патронатного вихователя або виписку із закладу охорони здоров'я, в якому перебувала дитина.

У разі неможливості здійснити первинний огляд дитини за потреби термінового влаштування служба забезпечує проведення такого огляду протягом п'яти календарних днів.

У разі відсутності інших документів, передбачених пунктом 18 цього Порядку, та неможливості їх надання служба здійснює заходи для відновлення документів, зокрема шляхом застосування електронних засобів зв'язку.

Служба зобов'язана поінформувати патронатного вихователя про особливості здійснення догляду, виховання, забезпечення безпеки дитини в умовах надзвичайного або воєнного стану.

У разі виникнення загрози життю чи здоров'ю дитини під час дії надзвичайного або воєнного стану:

сім'я патронатного вихователя може переміститися разом з дитиною, яка перебуває під патронатом, на безпечну територію. При цьому патронатний вихователь зобов'язаний негайно повідомити, зокрема, засобами електронного зв'язку батькам/законним представникам дитини, службі виконавчого органу, який передав дитину під патронат, або службі у справах дітей обласної військової адміністрації про обставини, намір та маршрут переміщення на безпечну територію;

рішення про необхідність переміщення дитини на безпечну територію може прийняти сільський, селищний, міський голова та запропонувати сім'ї патронатного вихователя переміститися разом з дитиною, яка перебуває під патронатом.

Якщо сім'я патронатного вихователя не може або не хоче переміщуватися, за поданням служби сільський, селищний, міський голова приймає рішення про припинення договору про патронат та подальше влаштування дитини і переміщення її на безпечну територію.

У разі прийняття рішення про переміщення сім'ї патронатного вихователя разом із дитиною, яка перебуває під патронатом, сільський, селищний, міський голова повинен визначити/погодити місце тимчасового переміщення, сприяти сім'ї у переміщенні та зобов'язаний надати допомогу у випадку евакуації.

У разі неможливості повернення дитини до батьків/законних представників чи місця постійного влаштування з урахуванням її найкращих інтересів у строки, зазначені у пункті 27 цього Порядку, за поданням служби та за згодою патронатного вихователя сільський, селищний, міський голова може видати розпорядження про продовження строку дії договору про патронат над дитиною з урахуванням фактичних обставин, у тому числі і на період надзвичайного або воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення.

Якщо орган опіки та піклування не має можливості з об'єктивних причин виконувати свої функції, сільський, селищний, міський голова за місцем переміщення сім'ї патронатного вихователя з дитиною за поданням служби видає розпорядження про тимчасову організацію роботи сім'ї патронатного вихователя до видання іншого відповідного розпорядження з урахуванням обставин, у тому числі і до припинення надзвичайного або воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення. Про прийняте рішення протягом трьох робочих днів повідомляється Державній службі у справах дітей.

У разі вимушеного переміщення сім'ї патронатного вихователя разом з дитиною, влаштованою під патронат:

1) патронатний вихователь після прибуття на місце тимчасового проживання повідомляє службі виконавчого органу за місцем переміщення та службі, яка передала дитину під патронат, нову адресу свого проживання та контактні дані;

2) служба, яка передала дитину під патронат, з використанням засобів електронного зв'язку надсилає копію договору про патронат над дитиною службі за місцем переміщення сім'ї патронатного вихователя;

3) у разі можливості вносить інформацію про тимчасове місце перебування дитини до єдиної інформаційно-аналітичної системи "Діти" або інформує про це Державну службу у справах дітей;

4) служба за місцем переміщення сім'ї патронатного вихователя:

сприяє створенню відповідних умов для функціонування сім'ї патронатного вихователя та задоволенню потреб влаштованої дитини;

протягом п'яти робочих днів бере на облік дитину, яка перебуває у сім'ї патронатного вихователя, повідомляє органу соціального захисту населення

про розміщення на його території сім'ї патронатного вихователя та надсилає засобами електронного зв'язку відповідне повідомлення службі, яка передала дитину під патронат;

у разі потреби та за згодою патронатного вихователя може здійснювати влаштування дітей під патронат і в тому випадку, коли в сім'ї патронатного вихователя вже перебувають раніше влаштовані діти.

Дія договору про патронат припиняється на підставі розпорядження сільського, селищного, міського голови за поданням служби у разі:

відсутності можливості надавати послугу патронату над дитиною в умовах надзвичайного або воєнного стану;

виникнення у сім'ї патронатного вихователя обставин чи наявності фактів, не сприятливих для перебування дитини, влаштованої до сім'ї патронатного вихователя, або обставин, зазначених у пунктах 5, 30 та абзаці четвертому пункту 35 цього Порядку.

Рішення про припинення дії договору про патронат та вибуття дитини з сім'ї патронатного вихователя приймає сільський, селищний, міський голова на підставі поданих службою документів, що обґрунтовують доцільність прийняття такого рішення.

Підставами для прийняття такого рішення є висновок служби про досягнення цілей, визначених індивідуальним планом соціального захисту дитини, та наявність одного із документів, передбачених пунктом 31 цього Порядку.

Якщо сім'я патронатного вихователя разом з дитиною, яка перебувала під патронатом, була переміщена/перемістилася за кордон, строк дії рішення органу опіки та піклування/розпорядження голови сільської, селищної, міської ради про влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя та договору про патронат над дитиною за згодою патронатного вихователя продовжується з урахуванням фактичних обставин на період до видання іншого відповідного розпорядження сільського, селищного, міського голови чи до припинення надзвичайного або воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення.

Під час повернення в Україну патронатний вихователь зобов'язаний протягом п'яти календарних днів повідомити службі за місцем свого проживання про дітей, які перебувають у сім'ї патронатного вихователя.

Якщо патронатний вихователь не погоджується на продовження строку дії договору чи у разі виникнення обставин, що унеможливають його виконання, патронатний вихователь зобов'язаний невідкладно повідомити про це консульській установі в країні перебування. Консульська установа негайно інформує про це Державну службу у справах дітей, яка приймає рішення про надання підтримки патронатній сім'ї для подолання несприятливих обставин та продовження виконання договору про патронат чи про подальше тимчасове влаштування дитини за кордоном або вжиття заходів для повернення дитини в Україну та повідомляє службі у справах дітей, з якою укладено договір про патронат.

Після повернення дитини в Україну служба вносить інформацію про

переміщення дитини до єдиної інформаційно-аналітичної системи “Діти” та вживає заходів для влаштування дитини. Якщо служба з об’єктивних причин не може виконувати свої функції, заходів для влаштування дитини після її повернення в Україну вживає Державна служба у справах дітей.

Відомості про патронатних вихователів, а також облік патронатних вихователів здійснюється в Єдиній інформаційно-аналітичній системі “Діти”, яка є функціональною підсистемою Єдиної інформаційної системи соціальної сфери.

Облік патронатних вихователів та помічників патронатних вихователів здійснюється в Єдиній інформаційній системі соціальної сфери відповідно до порядку, встановленого Кабінетом Міністрів України.

Отже, інститут патронату є специфічною формою тимчасового влаштування дітей, особливості якої необхідно розуміти та знати.